

dr inż. **Dariusz Jaruga**
doktor nauk społecznych w dyscyplinie
nauki o komunikacji społecznej i mediach,
Uniwersytet Warszawski,
Варшава, Польща
ORCID: 0000-0001-7700-6249

THE CONCEPT OF CERTIFIED INFORMATION IN SOCIAL COMMUNICATION

Współczesny świat znalazł się w sytuacji, w której skala dezinformacji w szerokorozumianej przestrzeni medialnej nieustannie rośnie. Dotyczy to nie tylko internetu ale także tradycyjnych środków masowego przekazu jak radio, prasa czy telewizja. Na ten stan rzeczy ma wpływ wiele czynników, wśród których istotną rolę odgrywają toczące się obecnie konflikty w różnych częściach świata, napięcia polityczne i polaryzacja społeczeństw.

Z danych zebranych w usłudze Google Books Ngram wynika, że wyrażenie „fake news” użyte w anglojęzycznych publikacjach na przestrzeni lat 2016 – 2022 wzrosło dwunastokrotnie¹.

Drugim najczęściej używanym terminem jest „disinformation”, którego częstotliwość występowania w tym samym przedziale czasowym zwiększyła się o połowę mniej niż „fake news”. Na horyzoncie pojawiają się także inne pojęcia, jak „trolling”, „deepfake” i „clickbait”. Szczególnie „deepfake” stanowi coraz większe zagrożenie, wynikające z rozwoju zaawansowanych technologii generatywnej sztucznej inteligencji².

Obecnie dostępne modele AI pozwalają dość szybko i bez dużej wiedzy technicznej generować różnego rodzaju treści tekstowe, dźwiękowe i wideo. Zwykły odbiorca niejednokrotnie może mieć duże problemy w identyfikacji, czy dany materiał został stworzony w naturalnych warunkach, czy też jest wytworem algorytmów sztucznej inteligencji. Z działaniami dezinformacyjnymi bardzo mocno powiązana jest propaganda, która w większym bądź mniejszym stopniu wpływa na nastroje społeczne³. Problemem jest także to, że treści nieprawdziwe rozprzestrzeniają się sześć razy szybciej niż te prawdziwe⁴. To maluje pewien obraz

¹ Google Books Ngram Viewer [na:]
https://books.google.com/ngrams/graph?content=disinformation,deepfake,post+true,fake+news,clickbait,trolling&year_start=2012&year_end=2022&corpus=en&smoothing=1&case_insensitive=true, dostęp 11 maja 2025 r.

² Google Books Ngram Viewer.

³ Ł. Szurmiński, *Propaganda w świecie nowych plemion: perspektywa medioznawcza*, Warszawa 2023.

⁴ K. Rosińska, *Fake news: geneza, istota, przeciwdziałanie*, Warszawa 2021.

skali dezinformacji z jaką przyszło się współczesnemu światu, w tym współczesnym profesjonalnym i rzetelnym mediom, zmierzyć.

Odpowiedzią na rosnące zagrożenia w przestrzeni medialnej są powstające w różnych krajach organizacje, których głównym celem jest walka z dezinformacją na różnych szczeblach.

W 2015 roku w Unii Europejskiej został uruchomiony projekt EUvsDisinfo. Jego głównym celem jest stawianie czoła różnego rodzaju kampaniom dezinformacyjnym, które w głównej mierze są wymierzone w Unię Europejską, państwa członkowskie i kraje sąsiadujące. EUvsDisinfo monitoruje media i dokonuje analizy zawartych w nich treści w 15 językach. Przeanalizowane dane są udostępniane każdemu zainteresowanemu na stronie projektu pod adresem <https://euvsdisinfo.eu/>⁵.

Nazwa	Kraj/Organizacja	Język publikacji	Link
Demagog	Polska (NGO)	Polski, Angielski	https://demagog.org.pl
Konkret24	TVN24 (Grupa TVN/Warner Bros.)	Polski	https://konkret24.tvn24.pl
FakeHunter	Polska Agencja Prasowa	Polski	https://fakehunter.pap.pl
Sprawdzam AFP	Agence France-Presse	26 języków w tym: Polski, Angielski	https://factcheck.afp.com/pl
EU vs Disinfo	UE (EEAS)	12 języków w tym Angielski, Polski, Ukraiński	https://euvsdisinfo.eu
Snopes	USA (niezależne)	Angielski	https://www.snopes.com
PolitiFact	USA (Poynter Institute)	Angielski, Hiszpański	https://www.politifact.com
BBC Verify	BBC (Wielka Brytania)	Angielski	https://www.bbc.com/news/bbcverify

Rysunek 1. Przykładowe organizacje fact-checkingowe

Źródło: Opracowanie własne.

EUvsDisinfo nie jest jedyną organizacją walczącą z dezinformacją, na rynku funkcjonują także inne podmioty, gdzie na szczególną uwagę zasługuje inicjatywa Journalism Trust Initiative zapoczątkowana przez Reporterów bez Granic. Celem tej organizacji jest promowanie wiarygodnego dziennikarstwa i wzmocnienie zaufania do profesjonalnych mediów. W chwili pisania niniejszego artykułu, do inicjatywy JTI należały 94 podmioty medialne z Ukrainy i 13 z Polski⁶.

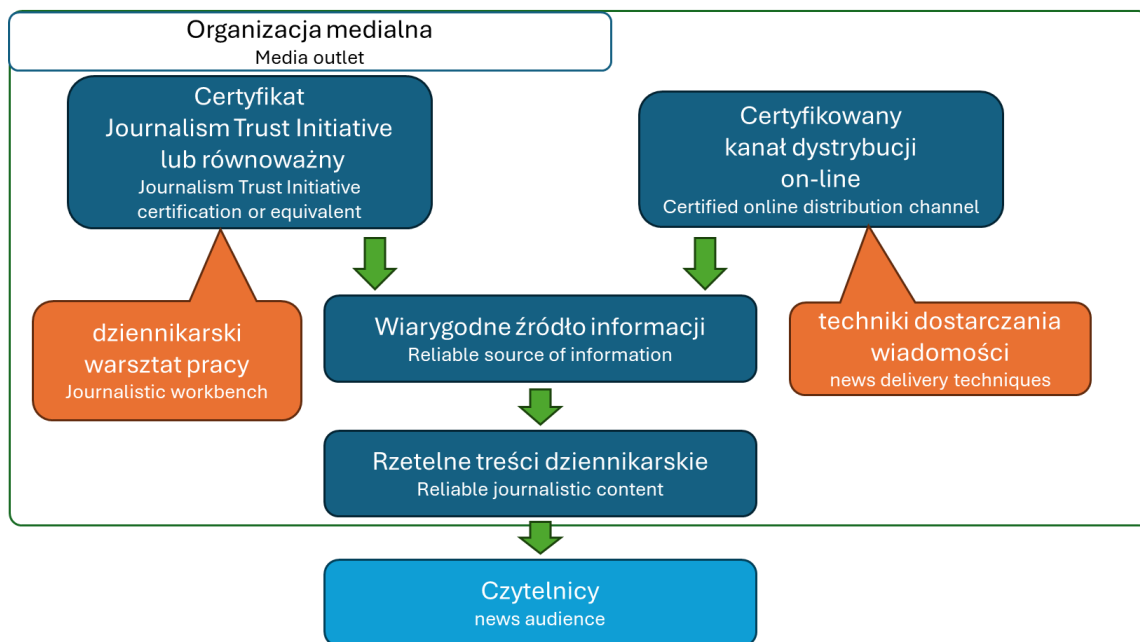
Takie inicjatywy jak EUvsDisinfo, Journalism Trust Initiative i im równoważne, wraz z wiarygodnym warsztatem dziennikarskim rozwiązuje tylko część problemów. Pozostaje jeszcze jedna składowa dotycząca kanału dystrybucji i podatność kanału dystrybucji na ingerencję z zewnątrz prowadzącą do

⁵ EUvsDisinfo | Detecting, analysing, and raising awareness about disinformation [na:] „EUvsDisinfo”, <https://euvsdisinfo.eu/>, dostęp 11 maja 2025 r.

⁶ active value, Community [na:] „JTI Website”, <https://www.journalismtrustinitiative.org/community>, dostęp 11 maja 2025 r.

zniekształcenia albo podmiany treści prawdziwej na nieprawdziwą lub utworzenia kanału dystrybucji zawierającego nieprawdziwe informacje.

W związku z powyższym opracowano propozycję koncepcji certyfikowanych informacji w komunikacji społecznej opartej o dwa główne obszary: certyfikowany podmiot medialny i certyfikowany kanał dystrybucji.

Rysunek 2. Koncepcja certyfikowanych informacji w komunikacji społecznej – plan ogólny.

Źródło: Opracowanie własne.

Zgodnie ze schematem, założono, że certyfikowany podmiot medialny, który posiada wiarygodny i profesjonalny warsztat dziennikarski oraz certyfikowany kanał dystrybucji z odpowiednimi rozwiązaniami technicznymi, stanowi wiarygodne źródło informacji zawierające rzetelne treści dziennikarskie. Po drugiej stronie znajduje się odbiorca informacji (czytelnik), który ma możliwość dokonania weryfikacji źródła informacji i treści w nim publikowanych.

Chcąc zrealizować przedmiotową koncepcję od strony technicznej można wzorować się na metodzie stosowanej od lat w dystrybucji online oprogramowania komputerowego.

Każdy współczesny system operacyjny posiada swój własny, bezpieczny mechanizm dystrybucji oprogramowania poprzez sieć. Mechanizm dystrybucji jest odporny na wszelkiego rodzaju zakłócenia polegające zabezpieczeniu kanału dystrybucji oprogramowania na zniekształcenie albo podmianę plików programów. Dzięki temu, administrator systemu komputerowego ma pewność, że instalowane w systemie oprogramowanie jest bezpieczne, bo pochodzi z zaufanego źródła. Tę samą ideę można przenieść na dystrybucję wiarygodnych informacji, w której programy

komputerowe zastępujemy depeszami a pozostałe mechanizmy dystrybucji są analogiczne jak w przypadku dystrybucji oprogramowania. W ramach wystąpienia konferencyjnego omówiono trzy przykładowe koncepcje: certyfikowanego kanału dystrybucji depesz, certyfikowanych depesz i połączenie obydwu wymienionych koncepcji – certyfikowanego kanału dystrybucji i certyfikowanych depesz.

W ten sposób otrzymujemy bardzo bezpieczną formę komunikacji na drodze podmiot mediowy – wiarygodny nadawca, kontra odbiorca, który ma w ręku narzędzia pozwalające zweryfikować źródło informacji i konkretne osoby, które tę informację przygotowały. Idąc tą drogą dalej można wyobrazić sobie, że podmioty medialne mogą między sobą wymieniać informacje i na bazie certyfikatów ufać sobie wzajemnie. Jednak to co jest najważniejsze, to fakt, że przy pomocy tej metody dajemy każdemu odbiorcy (czytelnikowi) proste narzędzie, za pomocą którego będzie on w stanie szybko zweryfikować źródło pobranej depeszy. Mogłoby to się odbywać na podobnej zasadzie jak dzieje się to obecnie, gdy mamy podpisany podpisem kwalifikowanym dokument pdf i chcemy z poziomu programu np. Adobe Reader zweryfikować poprawność podpisów elektronicznych w dokumencie pdf i tym samym stwierdzić wiarygodność dokumentu.

Przedstawione w artykule koncepcje można w dowolny sposób modyfikować i implementować na różne sposoby korzystając z szerokiej palety rozwiązań technicznych. Wszystko zależy od podejścia do tematu i wybranej technologii IT.

Podsumowując, nawiązując do tematyki konferencji, można stwierdzić, że koncepcja certyfikowanego kanału dystrybucji i certyfikowanych depesz może stanowić fundament skutecznej komunikacji społecznej w kontekście procesów globalizacji. Jest to także szansa na lepsze warunki pracy dla wiarygodnego i profesjonalnego dziennikarstwa. Dodatkowo warto zaznaczyć, że koncepcja certyfikowanego kanału dystrybucji i certyfikowanych depesz otwiera drogę do budowania systemów, które dadzą całemu społeczeństwu rozwiązania umożliwiające dostęp do wiarygodnych źródeł informacji, co w dzisiejszych, dość niepewnych czasach jest kluczowe.

Literatura

1. *BBC Verify: Earthquake video proven fake gets millions of views* [na:] <https://www.bbc.com/news/videos/ckgr2z2dz4no>, 31 marca 2025 r., dostęp 11 maja 2025 r.
2. *Debian Reference* [na:] <https://www.debian.org/doc/manuals/debian-reference/>, dostęp 11 maja 2025 r.
3. *EUvsDisinfo | Detecting, analysing, and raising awareness about disinformation* [na:] „EUvsDisinfo”, <https://euvsdisinfo.eu/>, dostęp 11 maja 2025 r.

4. GmbH active value, JTI:App [na:] „JTI:App”, <https://www.jti-app.com/report/Xlq9zOj1EojbQ1Pp>, dostęp 11 maja 2025 r.
5. Google Books Ngram Viewer [na:] https://books.google.com/ngrams/graph?content=disinformation,deepfake,post+true,fake+news,clickbait,trolling&year_start=2012&year_end=2022&corpus=en&smoothing=1&case_insensitive=true, dostęp 11 maja 2025 r.
6. Informacja w mediach: dezinformacja, trolling, postprawda, fake news, deepfake – Edukacja prawnicza [na:] <https://www.edukacjaprawnicza.pl/informacja-w-mediach-dezinformacja-trolling-postprawda-fake-news-deepfake/>, dostęp 11 maja 2025 r.
7. Project T.P. of the G., The GNU Privacy Guard [na:] <https://www.gnupg.org/>, 9 maja 2025 r., dostęp 11 maja 2025 r.
8. Rosińska K., *Fake news: geneza, istota, przeciwdziałanie*, Warszawa 2021.
9. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 910/2014 z dnia 23 lipca 2014 r. w sprawie identyfikacji elektronicznej i usług zaufania w odniesieniu do transakcji elektronicznych na rynku wewnętrznym oraz uchylające dyrektywę 1999/93/WE, [w:] OJ L, t. 257, 2014.
10. Szurmiński Ł., *Propaganda w świecie nowych plemion: perspektywa medioznawcza*, Warszawa 2023.
11. value active, JTI | Journalism Trust Initiative [na:] „JTI Website”, <https://www.journalismtrustinitiative.org/>, dostęp 11 maja 2025 r.
12. value active, Community [na:] „JTI Website”, <https://www.journalismtrustinitiative.org/community>, dostęp 11 maja 2025 r.